

(มูลนิธิมหาบัณฑิตวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 291)

ตัวอย่างที่ 2 วงศ์พระโกณฑัญญะพุทธเจ้าที่ 2 เล่าประวัติพระโกณฑัญญะพุทธเจ้าโดยขึ้นต้นเรื่องด้วยคำว่า “ตั้งได้สดับมา” ความว่า

ตั้งได้สดับมา เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ปังกรเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ศาสนาของพระองค์ดำรงอยู่แสนปี. เพราะอันตรายแห่งพระสาวกทั้งหลายของ พระพุทธะและอนุพุทธะแม้ศาสนาของพระองค์ก็อันตราย. ต่อมาภายหลัง ศาสนาของพระองค์ ล่วงไปสองไชยหนึ่ง พระศาสดาพระนามว่าโกณฑัญญะก็ อุบัติในภพหนึ่ง. พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นทรงบำเพ็ญบารมีมาสิบหก อสงไขยแสนกัป อบรมบ่มพระญาณแก่กล้าแล้ว ทรงดำรงอยู่ในอัทธภาพ เช่นเดียวกับอัทธภาพเป็นพระเวสสันดร...

(มูลนิธิมหาบัณฑิตวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 312)

2. เล่าเรื่องในอดีตโดยไม่ปรากฏคำว่า “ได้ยินว่า” และ “ตั้งได้สดับมา” คือจะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องนั้น ๆ โดยไม่ปรากฏคำว่า “ได้ยินว่า” และ “ตั้งได้สดับมา” มีจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ วงศ์พระโสภิตพุทธเจ้าที่ 6 วงศ์พระอนโนมทัสสีพุทธเจ้าที่ 7 วงศ์พระปทุมพุทธเจ้าที่ 8 วงศ์พระสุเมธพุทธเจ้าที่ 11 วงศ์พระปิยทัสสีพุทธเจ้าที่ 13 วงศ์พระวิปัสสีพุทธเจ้าที่ 19 วงศ์พระโกนาคมพุทธเจ้าที่ 23

ตัวอย่างที่ 1 วงศ์พระโกนาคมพุทธเจ้าที่ 23 เล่าเรื่องพระโกนาคมพุทธเจ้าโดยไม่ปรากฏการใช้คำว่า “ได้ยินว่า” และ “ตั้งได้สดับมา”

ภายหลังต่อมาจากสมัยของพระผู้มีพระภาคเจ้ากกุสันธะ เมื่อพระ ศาสนาของพระองค์อันตรายแล้ว เมื่อสัตว์ทั้งหลายเกิดมามีอายุสามหมื่นปี. พระ ศาสดาพระนามว่าโกนาคมนะ ผู้มีไม้ตีตีพัฒน์มาเป็นประโยชน์แก่อีกผู้หนึ่งที่อุบัติ ขึ้นในโลก. อีกนัยหนึ่ง พระศาสดาพระนามว่าโกนาคมนะ เพราะเป็นที่มาแห่ง อารมณ์ทองเป็นต้น อุบัติขึ้นในโลก. ทอง เครื่องประดับมีทองเป็นต้นมาตกลง ใน เวลาที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใดทรงอุบัติ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ทรงพระนามว่าโกนาคมนะ. โดยนัยแห่งนิรุกติศาสตร์ เพราะอาเทศ ก เป็น โก, อาเทศ น เป็น ณา ลบ ก เสียตัวหนึ่ง ในคำว่า โกนาคมโน นั้น ก็ในข้อนี้ อายุท่าน ทำให้เป็นเสมือนเสื่อมลงโดยลำดับ แต่มิใช่เสื่อมอย่างนี้ ฟังทราบแล้ว เจริญแล้ว เสื่อมลงอีก. อย่างไร. ในกัปนี้เท่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ากกุสันธะทรงบังเกิดใน เวลาที่มนุษย์มีอายุสี่หมื่นปี แต่อายุนั้นกำลังลดลงจนถึงอายุสิบปี แล้วกลับเจริญ ขึ้นถึงอายุนับไม่ถ้วน (อสงไขย) แต่นั่นก็ลดลงตั้งอยู่ในเวลาที่มนุษย์มีอายุสามหมื่น ปี. ครั้งนั้น ฟังทราบแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าโกนาคมนะ ทรงอุบัติขึ้นในโลก.

(มูลนิธิมหาบัณฑิตวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 658)

ตัวอย่างที่ 2 วงศ์พระปิยทัสสีพุทธเจ้าที่ 13 เล่าเรื่องพระโกนาคมนพุทธเจ้าโดยไม่ปรากฏการใช้คำว่า “ได้ยินว่า” และ “ตั้งได้สดับมา”

ต่อมาจากสมัยของ**พระสุชาติพุทธเจ้า** ในกัปหนึ่ง ในที่สุดแห่งหนึ่งพันแปดร้อยกัปแต่ภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าบังเกิด 3 พระองค์ คือ **พระปิยทัสสี พระอถตทัสสี พระธัมมทัสสี**. ใน 3 พระองค์นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าปิยทัสสีทรงบำเพ็ญบารมีแล้วบังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต จุตินั้นแล้วก็ถือปฏิสนธิใน พระครรภ์ของพระนางจันทาเทวี ผู้มีพระพักตร์เหมือนดวงจันทร์ อัครมเหสีของพระเจ้าสุทัตตะ กรุงสุธัญญวดี ถ้วนกำหนดทศมาสก็ประสูติออกจากพระครรภ์ของพระชนนี ณ วรณราชอุทยาน.ในวันเฉลิมพระนามของพระองค์ พระชนกชนนีทรงเฉลิมพระนามว่าปิยทัสสี เพราะเห็นปาฏิหาริย์วิเศษอันเป็นที่รักของโลก พระองค์ทรงครองฆราวาสวิสัยอยู่เก้าพันปี นัยว่าทรงมีปราสาท 3 หลังชื่อว่าสุนิมมละ วิมลละและคิริพราหา ปรากฏพระสนมมารีสามหมื่นสามพันนางมีพระนางวิมลามาเทวีเป็นประมุขภายหลัง.

(มูลนิธิมหาภุมวารวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 515)

การเล่าเรื่องเลียนแบบพระสูตรที่ปรากฏในอรรถกถาพุทธวงศ์แต่ละเรื่องอาจมีการเริ่มต้นที่แตกต่างกันบ้าง คือบางเรื่องก็อาจปรากฏคำว่า “ได้ยินว่า” หรือ “ตั้งได้สดับมา” แต่บางเรื่องก็ไม่ปรากฏคำใด ๆ และเล่าเรื่องราวในอดีตเลย แต่ก็อนุมานได้ว่าคนที่เล่าเรื่องในอดีตของพระพุทธเจ้าทั้ง 25 เรื่อง ก็คือพระอานนท์ซึ่งได้ฟังประวัติพุทธวงศ์จากพระพุทธเจ้าแล้วนำมาถ่ายทอด ทั้งนี้ก็เพื่อให้เรื่องที่เล่ามีความน่าเชื่อถือและสมจริง หนึ่งในที่เชื่อว่าพระอานนท์เป็นผู้เล่าเรื่องเพราะพระอานนท์คือพระอุปัชฌาย์ผู้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้าและเคยขอพรพระพุทธเจ้าว่าหากพระอานนท์เกิดสงสัยอันใดให้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ และหากพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมใดลับหลังขอให้เสด็จมาตรัสธรรมนั้นแก่พระอานนท์ พระอานนท์จึงเป็นผู้รู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าดีที่สุด นอกจากนี้การที่พระอานนท์เป็นผู้เล่าเรื่องหลักในอรรถกถาพุทธวงศ์นั้นยังมีความเหมาะสมกับงานวรรณกรรมประเภทอรรถกถาที่เป็นงานประพันธ์ขึ้นรองในพระพุทธศาสนาที่จัดทำขึ้นภายหลังพระไตรปิฎก ดังนั้นการเล่าเนื้อเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์ผู้เรียบเรียงจึงทำให้เข้าใจว่าพระอานนท์คือผู้เล่าเรื่องหลักที่เล่าเรื่องราวอดีตของพระพุทธเจ้าทั้ง 25 พระองค์ โดยพระอานนท์ได้ฟังเรื่องราวทั้งหมดมาจากพระพุทธเจ้า อย่างไรก็ตามเมื่อเล่าเรื่องราวในส่วนคาถาผู้เรียบเรียงเรื่องจะเปลี่ยนผู้เล่าเรื่องให้เป็นผู้เล่าเรื่องหลักแบบเปิดเผยตัว ดังจะได้อธิบายยังหัวข้อถัดไป

3. ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครหลักแบบเปิดเผยตัว คือผู้เล่าเรื่องที่เล่าเรื่องตามทรรศนะของตนเอง และเมื่อพูดถึงตนจะใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ในที่นี้ก็คือพระพุทธเจ้า หลังจากผู้เรียบเรียงให้พระอานนท์เกริ่นนำเรื่องราวจนนำเข้าสู่ส่วนคาถาก็จะเปลี่ยนตัวผู้เล่าเรื่องเป็นพระพุทธเจ้าโคตม คือให้พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้เล่าเรื่องราวการบำเพ็ญบารมีของพระองค์โดยใช้สรรพนามเรียกแทนพระองค์ว่า “เรา” ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 วงศ์พระโกณฑัญญะพุทธเจ้าที่ 2 ในตอนเล่าเรื่องของพระพุทธรเจ้าโคตมเมื่อครั้งที่ถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์มีพระนามว่า วิชิตาวิ ผู้เรียบเรียงเรื่องได้เปลี่ยนผู้เล่าเรื่องจากพระอานนท์มาเป็นพระพุทธรเจ้าโคตม คือให้พระพุทธรเจ้าโคตมทรงเล่าเรื่องของพระองค์เอง ดังนี้

พระ อานนท์	}	<p>ครั้งนั้น พระศาสดาทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์ว่าจักเป็นพระพุทธรเจ้าพระนามว่า โคตมะ ในอนาคตกาล แล้วทรงแสดงธรรมแก่พระองค์. ท้าวเธอทรงสดับธรรมกถาของพระศาสดาแล้ว ทรงมอบราชสมบัติ ออกทรงผนวช ทรงเล่าเรียนพระไตรปิฎก ทำสมาบัติ 8 และอภิญญา 5 ให้เกิดแล้วมีฌานไม่เสื่อม ก็บังเกิดในพรหมโลก. ด้วยเหตุนั้น จึงตรัสว่า</p>
พระโคตม พุทธเจ้า	}	<p>สมัยนั้น <u>เรา</u>เป็นกษัตริย์นามว่าวิชิตาวิ เป็นใหญ่ เหนือปฐพี มีสมุทราครเป็นที่สุด. เรายังพระชินาสพ ผู้ไร้มลทิน ผู้แสวงคุณอันยิ่ง</p> <p>ใหญ่แสนโกฏี พร้อมด้วยพระผู้ทรงเป็นนาละเลิศแห่ง โลก ให้อ้อมหน้าด้วยข้าน้ำอันประณีต. พระโกณฑัญญะพุทธเจ้าผู้นำโลก แม้พระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์<u>เรา</u>ว่า จักเป็นพระพุทธรเจ้าผู้มีคุณ ที่ประมาณมิได้ในโลก ในกัปต่อจากกัปนี้.</p> <p>พระตถาคตจักออกทรงผนวชจากกรุงกบิลพัสดุ์ อันรื่นรมย์ ทรงกระทำความเพียร คือกระทำทุกกรกิริยา.</p> <p>พระตถาคตจักประทับนั่งที่โคนต้นอชปาลนิโครธ รับมรุธายาส ณ ที่นั้น แล้วเสด็จไปสู่ฝั่งแห่ง แม่น้ำเนรัญชรา.</p> <p>(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า321-322)</p>

จากข้อความข้างต้น หลังจากทีพระอานนท์ได้เล่าเรื่องของพระพุทธรเจ้าโกณฑัญญะในบางช่วงแล้ว เมื่อผู้เรียบเรียงนำคำกล่าวมาเพื่อเล่าเรื่องราวของพระพุทธรเจ้าโคตมก็จะเปลี่ยนให้พระพุทธรเจ้าเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ในอดีตของพระองค์เอง ดังในอรรถกถาโกณฑัญญะพุทธเจ้าที่ 2 ทีพระองค์ถือกำเนิดเป็นพระเจ้าวิชิตาวิ ในพระชาตินั้นพระองค์ได้พบพระพุทธรเจ้าโกณฑัญญะ และได้ทรงพยากรณ์พระองค์ว่าในอนาคตจะได้เป็นพระพุทธรเจ้า จะออกบวชและบำเพ็ญทุกกรกิริยา และนั่งอยู่ใต้ต้นอชปาลนิโครธรับข้ามรุธายาส ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา หลังจากนั้นจะตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์ จะเห็นว่าในส่วนที่พระพุทธรเจ้าทรงเล่าเหตุการณ์ในอดีตนี้จะใช้สรรพนามเรียกแทนพระองค์ว่า “เรา” เป็นการเล่าแบบเปิดเผยตัวตนให้ผู้อ่านทราบว่าพระพุทธรเจ้าคือผู้เล่าเรื่องราวในอดีตของพระองค์ ความว่า “สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์นามว่าวิชิตาวิ เป็นใหญ่ เหนือปฐพี มีสมุทราครเป็นที่สุด. เรายังพระชินาสพ ผู้ไร้มลทิน ผู้แสวงคุณอันยิ่ง...”

ตัวอย่างที่ 2 วงศ์โสภิตพุทธเจ้าที่ 6 ในตอนเล่าเรื่องของพระพุทธรเจ้าโคตมเมื่อครั้งที่ถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์มีพระนามว่า สุขาคตะ ผู้เรียบเรียงเรื่องได้เปลี่ยนผู้เล่าเรื่องจากพระอานนท์มาเป็นพระพุทธรเจ้าโคตม คือให้พระพุทธรเจ้าโคตมทรงเล่าเรื่องของพระองค์เอง ดังนี้

พระ อานนท์	<p>เล่ากันว่า ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์ของเราเป็นพราหมณ์ชื่อว่าสุชาตะ เกิดดี ทั้งสองฝ่าย ในกรุงรัมมวดี ฟังพระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าโสภิตะแล้ว ตั้งอยู่ในสภาวะ ถวายมหาทานตลอดไตรมาสแต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน.แม้พระโสภิตพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์สุชาตพราหมณ์นั้นว่า ในอนาคตกาล จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่าโคตมะ.ด้วยเหตุนี้ จึงตรัสว่า สมัยนั้น เราเป็นพราหมณ์ชื่อว่า สุชาตะ ในครั้งนั้น ได้เลี้ยง</p>
พระโคตม พุทธรูปเจ้า	<p>ดูพระพุทธรูปเจ้าพร้อมทั้งพระสาวกให้อิมหน้าสำราญด้วยข้าวและน้ำ.</p> <p>พระโสภิตพุทธรูปเจ้า ผู้นำโลกพระองค์นั้น ทรงพยากรณ์เรา ว่า ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าในกัปที่หาประมาณมิได้ นับแต่กัปนี้ไป.</p> <p>ตถาคตตั้งความเพียร ฯลฯ จักอยู่ต่อหน้าของท่านผู้นี้.</p> <p>เราฟังพระดำรัสของพระองค์แล้ว ก็ร่าเริง สดใจ ได้ทำความเพียรอย่างแรงกล้า เพื่อให้ประโยชน์นั้นเกิด.</p> <p>(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 404)</p>

จากข้อความข้างต้น หลังจากที่พระอานนท์ได้เล่าเรื่องของพระโสภิตพุทธรูปเจ้าแล้ว เมื่อผู้เรียบเรียงนำคำถามมาเพื่อเล่าเรื่องราวของพระโคตมพุทธรูปเจ้าก็จะเปลี่ยนให้พระพุทธรูปเจ้าเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ในอดีตที่พระองค์ถือกำเนิดเป็นพราหมณ์ชื่อว่าสุชาตะ ในพระชาตินั้นพระองค์ได้พบพระโสภิตพุทธรูปเจ้า และได้ทรงพยากรณ์พระองค์ว่าในอนาคตจะได้เป็นพระพุทธรูปเจ้า เมื่อพระองค์ได้ฟังก็ตั้งใจบำเพ็ญบารมีอย่างมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุพระสัพพัญญุตญาณ จะเห็นว่าในส่วนที่พระพุทธรูปเจ้าทรงเล่าเหตุการณ์ในอดีตในส่วนที่เป็นคาถานี้จะใช้สรรพนามเรียกแทนพระองค์ว่า “เรา” เป็นการเล่าแบบเปิดเผยตัวตนให้ผู้อ่านทราบว่าพระพุทธรูปเจ้าคือผู้เล่าเรื่องราวในอดีตของพระองค์ ดังปรากฏในข้อความว่า “สมัยนั้น เราเป็นพราหมณ์ชื่อว่า สุชาตะ ในครั้งนั้น ได้เลี้ยงดูพระพุทธรูปเจ้าพร้อมทั้งพระสาวกให้อิมหน้าสำราญด้วยข้าวและน้ำ...”

การให้พระพุทธรูปเจ้าเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ในอดีตของพระองค์โดยเป็นการเล่าเรื่องแบบเปิดเผยตนนั้นมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระองค์ทรงเป็นพระสัพพัญญู สามารถล่วงรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละครในเรื่องได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเรื่องพุทธวงศ์เป็นเรื่องราวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อบกพร่องกับพระองค์ด้วย การเล่าเรื่องแบบเปิดเผยตัวใช้สรรพนามแทนพระองค์ว่า “เรา” ทำให้เรื่องเล่าในพุทธวงศ์มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นว่าไม่ใช่เรื่องแต่งขึ้น แต่เป็นเรื่องจริงของพระองค์ในพระอดีตชาติที่เกิดขึ้นจริงและได้นำมาเล่าให้เหล่าสาวกได้ฟังกัน

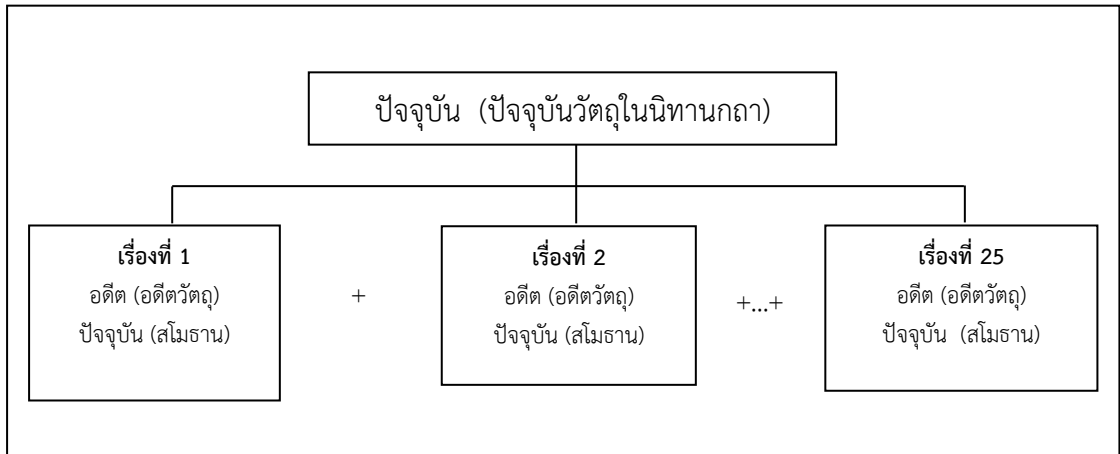
สรุปว่า ในอรรถกถาพุทธวงศ์มีผู้เล่าเรื่อง 3 ประเภท คือผู้เรียบเรียงจะใช้ ผู้เล่าเรื่องที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่องแบบผู้ประพันธ์ทำหน้าที่เล่าเรื่องในส่วนกถาปรารภคัมภีร์ นิทานกถา และส่วนปิดเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้เรียบเรียงค้นคว้าและนำมาอธิบายเพิ่ม เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจประวัติและรายละเอียดต่าง ๆ ของคัมภีร์พุทธวงศ์มากขึ้น การให้ผู้เล่าเรื่องที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่องแบบ

ผู้ประพันธ์มาเล่าเรื่องในส่วนนี้มีความเหมาะสมเพราะช่วยแยกเนื้อเรื่องให้ชัดเจนว่าข้อความที่ผู้เล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์เล่านั้นคือส่วนที่เรียบเรียงขึ้นใหม่ในภายหลังซึ่งเกิดขึ้นจากการค้นคว้าหลักฐานและหาข้อมูลเพิ่มเติม ไม่ใช่ข้อความที่เป็นพุทธวจนะของพระพุทธเจ้า และเมื่อเล่าส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์ผู้เรียบเรียงใช้ผู้เล่าเรื่อง 2 ประเภทสลับกันไป ได้แก่ ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครในเรื่องแบบพยาน คือพระอานนท์ และผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครหลักแบบเปิดเผยตัว คือพระพุทธเจ้า โดยช่วงเริ่มต้นของการเล่าเรื่องในอรรถกถาแต่ละเรื่องจะให้พระอานนท์เป็นผู้เล่าเรื่องที่ได้ยินได้ฟังเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากพระพุทธเจ้าแล้วนำเรื่องนั้นมาถ่ายทอดต่อ มักเริ่มต้นการเล่าเรื่องด้วยคำว่า “ได้ยินว่า” และ “ตั้งได้สดับมา” จากนั้นพระอานนท์จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ไปเรื่อย ๆ จนถึงส่วนที่เป็นคาถาก็จะเปลี่ยนผู้เล่าเรื่องเป็นพระพุทธเจ้าโคตม ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครหลักแบบเปิดเผยตัว พระองค์จะทำหน้าที่เล่าเรื่องราวในอดีตของพระองค์เองโดยใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “เรา” การให้ผู้เล่าเรื่องที่มีตัวตนจริงในพระพุทธศาสนาทั้งพระอานนท์และพระพุทธเจ้ามาเล่าเรื่องในส่วนเนื้อเรื่องทั้ง 25 เรื่อง มีความเหมาะสมอย่างยิ่งเพราะช่วยให้เรื่องเล่ามีความน่าเชื่อถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

2. การเล่าเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์

เจราต์ เจอเนตต์ นักทฤษฎีเรื่องเล่าได้ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการเล่าเรื่องในการเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับเวลาของผู้เขียนเอาไว้ 3 ประเภท คือ ลำดับ ระยะเวลา และความถี่ (อิราวตี ไตลิ่งคะ, 2546, หน้า 9) การเล่าเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับลำดับเวลาในเรื่อง และการเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับเวลาของผู้อ่าน

1. การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับลำดับเวลาในเรื่อง เป็นกลวิธีในการเล่าเรื่องโดยใช้ลำดับเหตุการณ์ตามเวลาปฏิทิน หรือย้อนเวลาไปในอดีต บันทึกลงมาบางเรื่องอาจมีลำดับเหตุการณ์ของเรื่องและโครงเรื่องไม่เหมือนกัน จากการศึกษาการลำดับเหตุการณ์ในอรรถกถาพุทธวงศ์ตามเวลาในเรื่องนั้นมีช่วงเวลาทั้งในปัจจุบันและอดีต ช่วงเวลาในปัจจุบัน คือการกล่าวถึงเหตุการณ์ในปัจจุบัน ในที่นี้ก็คือเหตุการณ์ปัจจุบันสมัยของพระโคตมพุทธเจ้า ส่วนช่วงเวลาในอดีต คือการเล่าย้อนถึงเหตุการณ์ในอดีตของพระพุทธเจ้าทั้ง 25 พระองค์ การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับลำดับเวลาที่ปรากฏในอรรถกถาพุทธวงศ์นั้นจึงมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องสลับไปมาระหว่างปัจจุบันกับอดีต โดยจะเริ่มต้นเรื่องด้วยการเล่าเหตุการณ์ในปัจจุบันสมัยของพระโคตมพุทธเจ้า จากนั้นก็จะเล่าย้อนไปเหตุการณ์ในอดีตของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ เมื่อเล่าเรื่องจบแล้วก็จะย้อนกลับมาถึงเหตุการณ์ปัจจุบันสมัยของพระพุทธเจ้าโคตมเพื่อให้พระองค์ตรัสคาถาสรูปลักษณะพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่ทรงเล่าอีกครั้ง และเมื่อเล่าเรื่องหนึ่งจบลงแล้วก็จะเริ่มเล่าเรื่องของพระพุทธเจ้าพระองค์ใหม่ต่อไปเรื่อย ๆ จนครบ 25 เรื่อง ดังนั้นทั้ง 25 เรื่องจะใช้เหตุการณ์ปัจจุบันร่วมกัน สามารถสรุปได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 แผนภูมิการเล่าเรื่องสลับระหว่างปัจจุบันกับอดีตในอรรถกถาพุทธวงศ์

ตัวอย่าง การเล่าเรื่องสลับระหว่างปัจจุบันกับอดีตในอรรถกถาพุทธวงศ์

ปัจจุบัน (ปัจจุบันวัตถุ ในนิทานกาลา) พระสารีบุตรผู้มีปัญญามากในสมาธิและฌาน ถึงความบริบูรณ์ด้วยปัญญาได้ทูลถามพระศาสดาผู้เป็นนายของโลกว่า ข้าแต่พระมหาวิรเจ้าผู้อุดมกว่านรชน อภินิหารของพระองค์เป็นเช่นไร พระองค์ทรงปรารภนาพระโพธิญาณอันอุดมในกาลไร...บารมี 10 เป็นอย่างไร อุปบารมี 10 และปรมัตถบารมี 10 บริบูรณ์อย่างไร ...พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงประกาศธรรมกถาพุทธจริตของอดีตชินพุทธเจ้าทั้งหลาย ที่มาถึงโดยสืบ ๆ กันมาของพระพุทธเจ้า เป็นพุทธวงศ์ที่เป็นประโยชน์แก่อุคโลกพร้อมทั้ง เทวโลกด้วยพระพุพเพนิวาसानุสสติญาณ...

(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 15)

เรื่องที่ 1 วงศ์พระที่ปังกรพุทธเจ้า

อุบาสกชาวรัมมนครเหล่านั้น ถวายมหาทานแต่ภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานแล้ว ก็บูชาพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเสวยเสร็จชั้กพระหัตถ์ออกจากบาตรแล้ว ด้วยดอกไม้และของหอมเป็นต้นอีก ถวายบังคมแล้วอยากจะฟังอนุโมทนาทาน จึงเข้าไปนั่งใกล้ๆ ลำดับนั้น พระศาสดาได้ทรงทำอนุโมทนาทานไพเราะอย่างยิ่ง จับใจของอุบาสกเหล่านั้นว่า

**ธรรมดาทาน ท่านกล่าวว่า เป็นต้นเหตุสำคัญของเป็นต้น
ยังกล่าวว่าเป็นที่ตั้งแห่งบันไดทั้งหลายที่ไปสู่พระนิพพาน.**

... ได้ยินว่า พระศาสดาที่ปังกรทรงบรรลุความเป็นพระพุทเจ้าแล้วทรงยังอยู่ 7 สัปดาห์ ณ โคนโพธิพฤกษ์ ในสัปดาห์ที่ 8 ก็ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ

อดีต { สุนันทาราม ตามปฏิญญาที่ทรงรับอาราธนาแสดงธรรมของท้าวมหาพรหม ทรงยัง
(อดีตวัตต) { เทวดาและมนุษย์ร้อยโกฏิให้ดื่มอมฤตธรรม.
(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 255)

ปัจจุบัน (สโมธาน) { ด้วยเหตุนี้ จิ่งตรัสว่า
พระชินศาสดาที่ปังกร มีพระมเหสีพระนามว่าปทุมมา งาม
ปานปทุมบาน พระโอรสพระนามว่าอุสภักขันธะ.
มีปราสาท 3 หลังชื่อ หังสา โกลุจา มยุรา ทรงครองเรือน
อยู่หมื่นปี.
พระชินเจ้าเสด็จอภิเษกกรรมด้วยคชยาน คือพระยาช้าง
ต้น ประทับอยู่ ณ พระวิหาร ชื่อว่านันทาราม พระองค์มีพุทธ
อัปภูฏาก ชื่อว่านันทะทรงทำความร่าเริงแก่โลก...
(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 298)

เรื่องที่ 2 วงศ์พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า

อดีต (อดีตวัตต) { ดังได้สดับมา เมื่อ**พระผู้มีพระเจ้าที่ปังกร**เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
ศาสนาของพระองค์ดำรงอยู่แสนปี. เพราะอันตรายแห่งพระสาวกทั้งหลายของ
พระพุทธรและอนุพุทธรแม้ศาสนาของพระองค์ก็อันตราย. ต่อมาภายหลัง
ศาสนาของพระองค์ ล่วงไปสองไชยหนึ่ง พระศาสดาพระนามว่า**โกณฑัญญะ**ก็
อุบัติในภพหนึ่ง. พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นทรงบำเพ็ญบารมีมาสิบหก
อสงไขยแสนกัป อบรมบ่มพระญาณแก่กล้าแล้ว ทรงดำรงอยู่ในอัทธภาพ
เช่นเดียวกับอัทธภาพเป็นพระเวสสันดร จุตจากอัทธภาพนั้นแล้วบังเกิดในสวรรค์ชั้น
ดุสิต ดำรงอยู่ในดุสิตนั้น จนตลอดพระชนมายุ ประทานปฏิญาณแก่เทวดา
ทั้งหลาย จุตจากดุสิต ถีอปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระนางสุชาดาเทวี ในราชสกุล
ของพระเจ้าสุนันทะ กรุงรัมมวดี. ในขณะที่พระองค์ทรงถือปฏิสนธิ ก็บังเกิดพระ
ปาฏิหาริย์ 32 ประการดังกล่าวไว้ในวงศ์ของพระที่ปังกรพุทธเจ้า. มีเหล่าเทวดา
ถวายอารักขา ถ้วนทศมาสก็ประสูติจากพระครรภ์พระมารดา ทรงเป็นยอดของ
สรรพสัตว์ ป่วยพระพักตร์ทางทิศอุดร เสด็จย่างพระบาทได้ 7 ก้าว ทรงแลดูทุก
ทิศ ทรงเปล่งอาสภิวาจาว่า เราเป็นผู้เลิศแห่งโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดแห่งโลก เรา
เป็นผู้ประเสริฐที่สุดแห่งโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ตั้งแต่บัดนี้ ไม่มีการเกิดอีก.
ต่อมานั้น ในวันขนานพระนามของพระโพธิสัตว์นั้น พระประยูรญาติ
ทั้งหลายก็ขนานพระนามว่า **โกณฑัญญะ**. ความจริง พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์
นั้นทรงมีพระโคตร เป็นโกณฑัญญโคตร...

(มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 312)

ปัจจุบัน
(สโมธาน)

พระโกณฑัญญพุทธเจ้าพระองค์นี้มีพระนครชื่อว่ารัมมวดี พระชนกทรงพระนามว่าพระเจ้าสุนันทะ พระชนนีพระนามว่าพระนางสุชาดาเทวี. คู่พระอัครสาวกคือพระภัททะและพระสุภัททะ พระอุปัฏฐากชื่อว่าอนนุทธะ คู่พระอัครสาวิกาชื่อพระติสสาและพระอุปติสสา ต้นไม้ที่ตรัสรู้คือต้นสาละกัลยาณี [ขานาง] พระสรীরะสูง 88 ศอก พระชนมายุประมาณแสนปี พระองค์มีพระมเหสีพระนามว่ารุจิเทวี มีพระโอรสพระนามว่าวิจิตเสนะ มีอุปัฏฐากพระนามว่าเจ้าจันทะ ประทับอยู่ ณ พระวิหารจันทารามแล. ด้วยเหตุนี้ จึงตรัสว่า

พระโกณฑัญญพุทธเจ้า ผู้ทรงแสงคุณยิ่งใหญ่มีพระนครชื่อว่ารัมมวดี มีพระชนกพระนามว่าพระเจ้าสุนันทะ มีพระชนนีพระนามว่าพระนางสุชาดา.

พระโกณฑัญญพุทธเจ้า ผู้แสงคุณยิ่งใหญ่ มีคู่พระอัครสาวก ชื่อว่าพระภัททะและพระสุภัททะ พุทธอุปัฏฐาก ชื่อว่าพระอนนุทธะ.

คู่อัครสาวิกา ชื่อว่าพระติสสา และ พระอุปติสสามีต้นไม้ที่ตรัสรู้ ชื่อว่าต้นสาละกัลยาณี.

พระมหารามณีพระองค์นั้น สูง 88 ศอก สง่างามเหมือนดวงจันทร์ เหมือนดวงอาทิตย์เที่ยงวัน ฉะนั้น.

ในยุคนั้น ทรงมีพระชนมายุแสนปี พระองค์มีพระชนม์มียืนถึงเพียงนั้น ก็ยังหนุ่มชุนเป็นอันมากให้ข้าม โฆษสงสาร...

(มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 326)

เรื่องที่ 25 วงศ์พระโคตมพุทธเจ้า

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเล่าเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์นั้นจะมีการเล่าเรื่องสลับไปมาระหว่างปัจจุบันกับอดีต โดยผู้เล่าได้เล่าเรื่องราวในอดีตของพระพุทธเจ้าที่ตนได้ยินมาทั้ง 25 เรื่อง โดยทั้ง 25 เรื่องจะใช้เหตุการณ์ปัจจุบันร่วมกันคือโดยปัจจุบันวัตถุจะปรากฏอยู่ในนิทานกถา ซึ่งปรากฏอยู่ก่อนเข้าสู่เนื้ออรรถกถาพุทธวงศ์จำนวน 25 เรื่อง โดยเนื้อหาในปัจจุบันวัตถุกล่าวถึงพระพุทธเจ้าประทับอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโรหิณี ณ กรุงกบิลพัสดุ์ และได้แสดงปาฏิหาริย์หลายประการ เป็นต้นว่าฝนโบกขรพรรษ และรัตนจงกรม เพื่อให้พระประยูรญาติ เทวดา และมนุษย์ทั้งหลายที่มาเข้าเฝ้าได้ทราบถึงกำลังปัญญาและกำลังฤทธิ์ของพระพุทธเจ้า พระสารีบุตรอยู่ที่เขาคิชฌกูฏทรงทราบด้วยสมาธิและฉานจึงพาพระสงฆ์ 500 รูปมาเข้าเฝ้า และขอให้พระโคตมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเล่าเรื่องราวอดีตพระพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เหล่าพระสงฆ์ เทวดา และพระประยูรญาติที่มาพร้อมชุมนุมได้ฟังกัน พระองค์จึงเล่าเรื่องราวในอดีตของพระพุทธเจ้าจำนวน 25 เรื่องต่อเนื่องกันไป โดยจะเริ่มต้นที่เรื่องวงศ์พระที่ปิงกรพุทธเจ้าและเมื่อเล่าจบก็จะย้อนกลับมายังเหตุการณ์ปัจจุบันสมัยของพระพุทธเจ้าโคตมเพื่อให้พระองค์ตรัสคาถาสรูปลักษณะพระที่ปิงกรพุทธเจ้าที่ทรงเล่าอีกครั้ง และเมื่อเล่าเรื่องพระที่ปิงกรพุทธเจ้าจบลง พระโคตมพุทธเจ้าจะเล่าเรื่องอดีตเรื่องที่ 2 วงศ์พระโกณฑัญญะ

พุทธเจ้าต่อไป และเมื่อเล่าจบก็พระองค์ตรัสคาถาสรุปลักษณ์พระโกณฑัญญะพุทธเจ้าที่ทรงเล่าอีกครั้งซึ่งผู้เล่าเรื่องจะเล่าเรื่องราวในอดีตที่ได้ยินมาเช่นนี้จนครบทั้ง 25 เรื่อง

2. การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับเวลาของผู้อ่าน เป็นกลวิธีการเล่าเรื่องโดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ผู้อ่านใช้อ่านบันทึกคติกับเวลาที่เล่าในเรื่องมี 5 ประเภท ได้แก่ การเล่าย่อ การเล่าข้าม การเล่าละเอียดแบบดูละคร การยืดเวลา การถ่ายภาพซ้ำ และการหยุด

ในอรรถกถาพุทธวงศ์จะใช้กลวิธีการเล่าเรื่องโดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างเวลา กับผู้อ่าน 3 ประเภท ได้แก่ การเล่าย่อ การเล่าข้าม และการหยุด ดังนี้

1. การเล่าย่อ อรรถกถาพุทธวงศ์เป็นเรื่องที่เรื่องราวในอดีตของพระพุทธเจ้า 25 พระองค์ ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นเป็นช่วงเวลายาวนาน ผู้เล่าจึงไม่สามารถเล่าเหตุการณ์ทุกอย่างได้ตามเวลาที่เกิดขึ้นจริง ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้วิธีการเล่าย่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 วงศ์พระอตถทัสสีพุทธเจ้าที่ 14 ได้เล่าพระราชประวัติของพระอตถทัสสีพุทธเจ้าโดยย่อ ความว่า

เมื่อพระปิยทัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระศาสนาของพระองค์ก็อันตรธานแล้วเสื่อมไป เมื่อมนุษย์ทั้งหลายมีอายุนับประมาณมิได้เจริญแล้วก็เสื่อมลงโดยลำดับ จนมีอายุแสนปี พระพุทธเจ้าพระนามว่า **อตถทัสสี** ผู้เห็นอรรถอย่างยิ่ง ก็อุบัติขึ้นในโลก. พระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีบังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต จุตินั้นแล้วถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของ **พระนางสุทิสสนเทวี** อัครมเหสีในราชสกุลของ **พระเจ้าสาคระ กรุงโสภณะ** ที่งามอย่างยิ่ง อยู่ในพระครรภ์ 10 เดือน ประสูติจากพระครรภ์พระชนนี ณ สุจินธนคราอุทยาน พอพระมหาบุรุษประสูติจากพระครรภ์พระชนนี เจ้าของทรัพย์ทั้งหลายก็พากันได้ขุมทรัพย์ใหญ่ที่ฝังกันไว้นาน สืบๆ กระจายกันมา เพราะเหตุนั้น ในวันรับพระนามของพระองค์ พระชนกชนนีจึงเฉลิมพระนามว่า **อตถทัสสี**. พระองค์ทรงครองฆราวาสวิสัยอยู่หมื่นปี. ทรงมีปราสาท 3 หลังที่มีกลิ่นหอมอย่างยิ่ง ชื่ออมรคิริ สุรคิริและคิริวาหนะ มีพระสนมনারีสามหมื่นสามพันนางมีพระนางวิสาขาเทวีเป็นประมุข.

เมื่อพระโอรสพระนามว่า **เสถกุมาร** ของ **พระนางวิสาขาเทวี** ทรงสมภพ พระองค์ก็ทรงเห็นนิมิต 4 ขึ้นทรงพญาม้าชื่อ **สุทิสสนะ** เสด็จออกมหาอภิเนษกรรม์ทรงผนวช มนุษย์เก้าโกฏีกั๊วชตามเสด็จ...

(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 532)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเล่าระยะเวลาชีวิตของพระอตถทัสสีพุทธเจ้าในช่วงวัยเด็กจนกระทั่งเป็นหนุ่มอย่างย่อ ๆ คือบอกให้ทราบว่าพระองค์เกิดในตระกูลกษัตริย์ มีพระมารดาชื่อพระนางสุทิสสนเทวี ผู้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าสาคระ กรุงโสภณะ พระองค์เกิดมามีชีวิตสุขสบาย

ประทับอยู่ในปราสาท 3 หลังที่ชื่อว่าอมรคีรี สุรคีรีและคิริวาหนะ เมื่อเติบโตใหญ่ได้อภิเษกสมรสกับพระนางวิสาขาเทวี และมีพระราชโอรสชื่อเสลกุมาร หลังจากนั้นพระองค์ก็เห็นนิมิต 4 จึงเกิดความสังเวชใจและออกบวชเพื่อมุ่งหวังให้หลุดพ้นจากทุกข์

ตัวอย่างที่ 2 วงศ์พระปุสสพุทธเจ้าที่ 18 ได้เล่าพระราชประวัติของพระตีสสพุทธเจ้าโดยย่อ ความว่า

ภายหลังต่อมาจากสมัยของพระผู้มีพระภาคเจ้าตีสสพระองค์นั้น เมื่อมนุษย์ทั้งหลายเสื่อมลงโดยลำดับ และเจริญขึ้นอีกจนมีอายุมากหาประมาณไม่ได้แล้วก็เสื่อมลงโดยลำดับจนมีอายุได้เก้าหมื่นปี ในกัปนั้นนั่นเอง พระศาสดาพระนามว่า **ปุตตะ** ก็อุบัติขึ้นในโลก. พระผู้มีพระภาคเจ้าแม่พระองค์นั้นทรงบำเพ็ญบารมีทั้งหลาย ก็บังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต จุตจากนั้นแล้วก็ทรงถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของ **พระนางสิริมาเทวี** อัครมเหสีของ **พระเจ้าชัยเสนะ กรุงกาสี** ถ้วนกำหนดทศมาสก็ประสูติจากพระครรภ์พระชนนี ณ **สิริมาราชอุทยาน**. พระองค์ทรงครองฆราวาสวิสัยอยู่เก้าพันปี. ได้ยินว่า ทรงมีปราสาท 3 หลัง ชื่อว่าครุฬปักขะ หังสะและสุวรรณภาระ. ปราภฏพระสนมกำนัลสามหมื่นนางมีพระนางกิสาคอดมี เป็นประมุข

เมื่อพระโอรสพระนามว่า **อนุปมะ** ของ **พระนางกิสาคอดมี** ทรงสมภพ พระมหาบุรุษทรงเห็นนิมิต 4 ก็ขึ้นทรงช้างพระที่นั่งที่ประดับแล้ว เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ทรงผนวช ชนโกฏิหนึ่งออกบวชตามเสด็จ.

(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 583)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเล่าระยะเวลาชีวิตของพระปุสสพุทธเจ้าในช่วงวัยเด็กจนกระทั่งเป็นหนุ่มอย่างย่อ ๆ คือบอกให้ทราบที่พระองค์เกิดในตระกูลกษัตริย์ มีพระมารดาชื่อพระนางสิริมาเทวี ผู้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าชัยเสนะ กรุงกาสี พระองค์เกิดมามีชีวิตสุขสบายประทับอยู่ในปราสาท 3 หลังที่ชื่อว่าหลัง ชื่อว่าครุฬปักขะ หังสะและสุวรรณภาระ เมื่อเติบโตใหญ่ได้อภิเษกสมรสกับพระนางกิสาคอดมี และมีพระราชโอรสชื่ออนุปมะ หลังจากนั้นพระองค์ก็เห็นนิมิต 4 จึงเกิดความสังเวชใจและออกบวช

จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ในช่วงการเจริญเติบโตของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์นั้นที่จริงใช้ระยะเวลายาวนานหลายสิบปี แต่ผู้เล่าเรื่องได้ย่อเรื่องในส่วนนี้ไว้อย่างกระชับ โดยจะกล่าวสรุปเนื้อหาลงอย่างย่อ ๆ โดยเน้นไปที่เหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่ต้องการเล่า

2. การเล่าข้าม คือผู้เขียนตัดเหตุการณ์บางตอนแล้วไปเล่าเหตุการณ์ที่เกิดหลังจากนั้นแทน อาจเพราะเป็นเหตุการณ์ไม่สำคัญ หรือเคยกล่าวไปแล้วในตอนก่อนหน้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 วงศ์พระโกณฑัญญพุทธเจ้าที่ 2 ตอนเล่าเรื่องการประสูติของพระพุทธเจ้าโกณฑัญญะมีการเล่าข้ามเหตุการณ์การเกิดปาฏิหาริย์ 32 ประการ ดังนี้

ดังได้สดับมา เมื่อพระผู้มีพระเจ้าที่ปังกรเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ศาสนาของพระองค์ดำรงอยู่แสนปี. เพราะอันตรายแห่งพระสาวกทั้งหลายของ พระพุทธะและอนุพุทธะแม้ศาสนาของพระองค์ก็อันตราย. ต่อมาภายหลัง ศาสนาของพระองค์ ล่วงไปสองโยชน์หนึ่ง พระศาสดาพระนามว่าโกณฑัญญะก็ อุบัติในกัปหนึ่ง. พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นทรงบำเพ็ญบารมีมาสิบหก อสงไขยแสนกัป อบรมบ่มพระญาณแก่กล้าแล้ว ทรงดำรงอยู่ในอัตภาพ เช่นเดียวกับอัตภาพเป็นพระเวสสันดร จุตติจากอัตภาพนั้นแล้วบังเกิดในสวรรค์ชั้น ดุสิต ดำรงอยู่ในดุสิตนั้น จนตลอดพระชนมายุ ประทานปฏิญาณแก่เทวดา ทั้งหลาย จุตติจากดุสิต ถีอปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระนางสุชาดาเทวี ในราชสกุล ของพระเจ้าสุนันทะ กรุงรัมมวดี. ในขณะที่พระองค์ทรงถือปฏิสนธิ ก็บังเกิดพระ ปาฏิหาริย์ 32 ประการดังกล่าวไว้ในวงศ์ของพระที่ปังกรพุทธเจ้า. มีเหล่าเทวดา ถวายอารักขา ถ้วนทศมาสก็ประสูติจากพระครรภ์พระมารดา ทรงเป็นยอดของ สรรพสัตว์ บำยพระพักตร์ทางทิศอุดร เสด็จย่างพระบาทได้ 7 ก้าว ทรงแลดูทุก ทิศ ทรงเปล่งอาสภิวาจาว่า เราเป็นผู้เลิศแห่งโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดแห่งโลก เรา เป็นผู้ประเสริฐที่สุดแห่งโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ตั้งแต่บัดนี้ ไม่มีการเกิดอีก.

ต่อ่นั้น ในวันชานพระนามของพระโพธิสัตว์นั้น พระประยูรญาติ ทั้งหลายก็ชานพระนามว่า โกณฑัญญะ. ความจริง พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ นั้นทรงมีพระโคตร เป็นโกณฑัญญโคตร...

ตัวอย่างที่ 2 อรรถกถาพระกุกสันธพุทธเจ้าที่ 22 ตอนเล่าเรื่องการประสูติของพระพุทธเจ้า กุกสันธพุทธเจ้ามีการเล่าข้ามเหตุการณ์การเกิดปาฏิหาริย์ 32 ประการ ดังนี้

...ได้ยินว่า ในครั้งนั้น พรหมณ์ทั้งหลายอันกษัตริย์ทั้งหลายสักการะ เคารพ เพราะฉะนั้น พระโพธิสัตว์ชื่อว่ากุกสันธะ ผู้มันอยู่ในสัจจะ เมื่อจะยังหมื่น โลกธาตุให้บังเกิดหวั่นไหวจึงอุบัติในสกุลพรหมณ์ที่ไม่อาภูล แต่อาภูลด้วยเหตุเกิด สิริสมบัติ ก็บังเกิดปาฏิหาริย์ดังกล่าวนั้นแล้วในหนหลัง. จากนั้น ถ้วนกำหนด ทศมาสก็ประสูติจากครรภ์มารดา ณ เขมวดีอุทยาน เหมือนเปลวไฟแลบออกจาก เถาวัลย์ทอง. พระโพธิสัตว์นั้นครองขรรวาสวิสัยอยู่สี่พันปี มีปราสาท 3 หลังชื่อว่า กามะ กามวิถณะและกามสุทธิ ปราภภูมิสตรีบริจาริกาสามหมื่นนางมีนางโรจินี พรหมณีเป็นประมุข...

(มูลนิธิมหาหมกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 643)

จากตัวอย่างที่ 1 และ 2 พบว่าได้มีการเล่าข้ามเหตุการณ์บุพนิมิต 32 ประการ เพราะได้กล่าว เหตุการณ์ดังกล่าวไว้อย่างละเอียดแล้วในตอนที่เราเล่าเรื่องวงศ์พระที่ปังกรพุทธเจ้าแล้ว ดังนั้นเมื่อเล่า เรื่องพระพุทธเจ้าอื่น ๆ จึงจะเล่าข้ามเหตุการณ์บุพนิมิต 32 ประการ ได้แก่

1. ความไหวแห่งหมื่นโลกธาตุ เป็นบุญนิมิตแห่งการได้พระสัพพัญญุตญาณของพระองค์
2. การประชุมเทวดาทั้งหลายในจักรวาลเดียว เป็นบุญนิมิตแห่งการประชุมพร้อมเพรียงกันรับธรรม ในกาลที่พระองค์ทรงแสดงพระธรรมจักร
3. การรับของเทวดาทั้งหลายก่อน เป็นบุญนิมิตแห่งการได้รูปาวจรฉาน 4
4. การรับของมนุษย์ทั้งหลายภายหลัง เป็นบุญนิมิตแห่งการได้รูปาวจรฉาน 4
5. การประคองของกลองหุ้มหนังและกลองทั้งหลายได้เอง เป็นบุญนิมิตแห่งการยังมหาชนให้ได้ยินเสียงกลองธรรมขนาดใหญ่
6. การบรรเลงเสียงเพลงได้เองของพิณและอาภรณ์เครื่องประดับ เป็นบุญนิมิตแห่งการได้อนุบุพวิหารสมบัติ
7. การที่เครื่องพันธนาการขาดหลุดได้เอง เป็นบุญนิมิตแห่งการตัดอัสมิมานะ
8. การปราศจากโรคทุกอย่างของมหาชน เป็นบุญนิมิตแห่งการได้ผลแห่งสังขะ 4
9. การเห็นรูปของคนตาบอดแต่กำเนิด เป็นบุญนิมิตแห่งการได้ทิพยจักขุ
10. การได้ยินเสียงของคนหูหนวก เป็นบุญนิมิตแห่งการได้ทิพโสตาธาตุ
11. การเกิดอนุสติของคนใบ้แต่กำเนิด เป็นบุญนิมิตแห่งการได้สติปฏิฐาน 4
12. การเดินไปได้ด้วยเท้าของคนขาพิการ เป็นบุญนิมิตแห่งการได้อิทธิบาท 4
13. การกลับมาสู่ท่าเรือสุปฏิภูมิต่างได้เองของเรือที่ไปต่างประเทศ เป็นบุญนิมิตแห่งการบรรลุปฏิสัมภิตา 4
14. การรุ่งโรจน์ได้เองของรัตนะทั้งหลาย เป็นบุญนิมิตแห่งการได้แสงสว่างในธรรม
15. การดับของไฟในนรก เป็นบุญนิมิตแห่งการดับไฟ 11 กอง
16. การไม่ไหลแห่งน้ำในแม่น้ำทั้งหลาย เป็นบุญนิมิตแห่งการได้จุดเวสารัชชญาณ
17. แสงสว่างในโลกันตริกนรก เป็นบุญนิมิตแห่งการกำจัดความมืดคืออวิชชา แล้วเห็นแสงสว่างด้วยญาณ
18. ความที่มหาสมุทรมีน้ำอโรย เป็นบุญนิมิตแห่งความที่ธรรมวินัยมีรสเดียว คือรสพระนิพพาน
19. ความไม่พัดแห่งลม เป็นบุญนิมิตแห่งการทำลายทิฏฐิ 62
20. ความที่ต้นไม้ทั้งหลายออกดอกบาน เป็นบุญนิมิตแห่งความที่ธรรมวินัยออกดอกบาน โดยดอกคือวิมุตติ
21. ความจรัสแสงยิ่งของดวงจันทร์ เป็นบุญนิมิตแห่งความที่พระองค์เป็นที่รักใคร่ของคนเป็นอันมาก
22. ความที่ดวงอาทิตย์สุกใสแต่ไม่ร้อนแรง เป็นบุญนิมิตแห่งความเกิดขึ้นแห่งความสุขกายสุขใจ
23. การโผบินจากท้องฟ้าเป็นต้นสู่แผ่นดินของฝูงนก เป็นบุญนิมิตแห่งการฟังพระโอวาทแล้วถึงสรณะด้วยชีวิตของมหาชน
24. การตกลงมาแห่งเมฆฝนที่เป็นไปในทวีปทั้ง 4 ท้าใหญ่ เป็นบุญนิมิตแห่งฝนคือธรรมขนาดใหญ่

25. การอยู่ในภพของตนๆ ระวังเล่นด้วยการฟ้อนรำเป็นต้นของเทวดาทั้งหลาย เป็นบุญนิมิตแห่งการทรงบรรลุความเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ทรงเปล่งพระอุทาน

26. การเปิดได้เองของประตูเล็กและบานประตูใหญ่ เป็นบุญนิมิตแห่งการเปิดประตูคือมรรคมีองค์ 8

27. ความไม่มีความหิวบีบคั้น เป็นบุญนิมิตแห่งการได้อมตะด้วยกายคตาสติ

28. ความไม่มีความระหายบีบคั้น เป็นบุญนิมิตแห่งความมีความสุขโดยสุขในวิมุตติ

29. ความได้เมตตาจิตของผู้มีเวรทั้งหลาย เป็นบุญนิมิตแห่งการได้พรหมวิหาร 4

30. ความที่หมื่นโลกธาตุ มีองค์หนึ่งเป็นมาลัย เป็นบุญนิมิตแห่งความที่พระศาสนามีธงอรियะเป็นมาลัย

31-32 ส่วนคุณวิเศษที่เหลือ พึงทราบว่าเป็นบุญนิมิตแห่งการได้พุทธคุณที่เหลือ.

(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 190-191)

การที่ผู้เล่าเรื่องราวในอรรถกถาพุทธวงศ์โดยตัดเหตุการณ์บุญนิมิต 32 ประการ เพราะเหตุการณ์ดังกล่าวได้กล่าวไว้แล้วในอรรถกถาวงศ์พระที่ปึงกรพุทธเจ้าซึ่งเป็นอรรถกถาเรื่องแรกในอรรถกถาพุทธวงศ์ทั้ง 25 เรื่อง และจากการศึกษาพบว่าเมื่อพระพุทธรูปองค์ลงมาจืดต้องมีเหตุการณ์ดังกล่าว การที่จะเล่าเหตุการณ์ดังกล่าวซ้ำในทุก ๆ เรื่องอาจทำให้เรื่องเยิ่นเย้อ ผู้เล่าเรื่องจึงตัดเหตุการณ์ออกไปเพื่อให้เรื่องมีความกระชับ

3. การหยุด ระหว่างที่ผู้เล่าเล่าเรื่องราวในอดีตของพระพุทธรูปเจ้าแต่ละพระองค์ก็จะมีหยุดเล่าเรื่องเป็นระยะ ๆ เพื่อให้อรรถกถาจารย์อธิบายขยายความคาถา คำศัพท์และวลีต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่า และเมื่ออรรถกถาจารย์อธิบายขยายความ เสร็จแล้วผู้เล่าก็จะเล่าเรื่องนั้น ๆ ต่อไป ซึ่งการเล่าเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์จะมีลักษณะเช่นนี้ทุกเรื่อง ดังวงศ์พระสมณพุทธเจ้าที่ 4 ความว่า

ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคสมณพุทธเจ้าทรงยับยั้งอยู่ 7 สัปดาห์ ณ ที่ใกล้โพธิพฤกษ์ ทรงรับคำทูลอาราธนาของพรหมเพื่อแสดงธรรม ทรงใคร่ครวญว่าจะแสดงธรรมแก่ใครก่อนหนอ ทรงเห็นว่า คนที่บวชกับพระองค์สามสิบโกฏิ พระกนิษฐภคินีต่างพระมารดาของพระองค์ พระนามว่า **สรณกุมาร** และบุตรปุโรหิตชื่อว่า **ภาวัตตมาณพ** เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย ทรงพระดำริว่าจะทรงแสดงธรรมแก่ชนเหล่านั้นก่อน. จึงเสด็จโดยทางนภากาศ ลงที่พระราชอุทยานเมขลา ทรงส่งพนักงานเฝ้าพระราชอุทยานไปเรียกสรณกุมาร พระกนิษฐภคินีของพระองค์และภาวัตตมาณพ บุตรปุโรหิต แล้วทรงยังสัตว์แสนโกฏิอย่างนี้ คือบริวารของคนเหล่านั้นสามสิบเจ็ดโกฏิ คนที่บวชกับพระองค์สามสิบโกฏิ และเทวดาและมนุษย์อื่นๆ มากโกฏิ ให้ตีมอมฤตธรรมด้วยทรงประกาศพระธรรมจักร. ด้วยเหตุนี้ จึงตรัสว่า

ครั้งนั้น พระองค์ทรงลั่นอมติเกร์ คือ คำสั่งสอนของพระ
ชินเจ้ามีองค์ 9 อันประกอบด้วยสังข์คือธรรม ฌ นครเมฆละ.

แก้อรธ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อมติเกร์ ได้แก่ เกร์เพื่อบรรลุมตะ เพื่อบรรลุนิพพาน. บทว่า อาหนิ ได้แก่ ประโคม. อธิบายว่า แสดงธรรม. ชื่อว่า อมติเกร์ นั้นก็คือพุทธวจนะมีองค์ 9 มีอมตะเป็นที่สุด ด้วยเหตุที่นั่นนั่นแลจึงตรัสว่า คือคำสั่งสอนของพระชินเจ้า อันประกอบด้วยสังข์คือธรรม ในคำนั้น. บทว่า ธมมสงขสมายุตต์ ได้แก่ อันประกอบพร้อมด้วยสังข์อันประเสริฐ คือกล่าวด้วยสังข์ธรรม 4.

พระสมณพุทธเจ้าผู้นำโลก ทรงบรรลुพระอภิสัมโพธิญาณแล้ว เมื่อทรงปฏิบัติปฏิปทาอันสมควรแก่ปฏิญาณ ก็ได้ทรงสร้างอมตนครอันประเสริฐมีศีลเป็นปราการอันไพบุลย์ มีสมาธิเป็นคู่อ้อม มีวิปัสสนาญาณเป็นทวาร มีสติสัมปชัญญะเป็นบานประตู ประดับด้วยมณฑปคือสมบัติเป็นต้น เคลื่อนกล่นด้วยชน เป็นฝักฝ่ายแห่งโพธิญาณ เพื่อป้องกันรตนะคือกุศล อันเหล่าโจรคือกิเลสทั้งหลายคอยปล้นสดมภ์ เพื่อประโยชน์แก่การเปลื้องมหาชนให้พ้นเครื่องพันธนาการคือภพ.

(มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525, หน้า 365-366)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้เล่าเรื่องจะเล่าเหตุการณ์ในอดีตของพระสมณพุทธเจ้าหลังตรัสรู้พระองค์ทรงนั่งอยู่ใกล้โพธิพฤกษ์เป็นเวลา 7 สัปดาห์ ก่อนจะทรงรับคำทูลอาราธนาของพรหมเพื่อแสดงธรรมแก่ชนที่บวชกับพระองค์สามสิบโกฏิ พระกนิษฐภดา และบุตรบุโรหิต หลังจากที่เล่าเรื่องแล้วก็จะหยุดเล่าเพื่อให้อรรถกถาจารย์อธิบายข้อความในคาถาที่เล่าไป ดังปรากฏในข้อความที่ขีดเส้นใต้ความว่า “บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อมติเกร์ ได้แก่ เกร์เพื่อบรรลุมตะ เพื่อบรรลุนิพพาน. บทว่า อาหนิ ได้แก่ ประโคม. อธิบายว่า แสดงธรรม. ชื่อว่า อมติเกร์ นั้นก็คือพุทธวจนะมีองค์ 9 มีอมตะเป็นที่สุด ด้วยเหตุที่นั่นนั่นแลจึงตรัสว่า คือคำสั่งสอนของพระชินเจ้า อันประกอบด้วยสังข์คือธรรม ในคำนั้น. บทว่า ธมมสงขสมายุตต์ ได้แก่ อันประกอบพร้อมด้วยสังข์อันประเสริฐ คือกล่าวด้วยสังข์ธรรม 4.” เมื่ออรรถกถาจารย์อธิบายความนั้นจบลงก็จะเล่าเรื่องที่หยุดไว้ต่อไปความว่า “พระสมณพุทธเจ้าผู้นำโลก ทรงบรรลุพระอภิสัมโพธิญาณแล้ว เมื่อทรงปฏิบัติปฏิปทาอันสมควรแก่ปฏิญาณ ก็ได้ทรงสร้างอมตนครอันประเสริฐมีศีลเป็นปราการอันไพบุลย์ มีสมาธิเป็นคู่อ้อม...”

การเล่าเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์จะมีการหยุดเล่าเรื่องเป็นระยะ ๆ เพื่ออธิบายขยายความคาถา คำศัพท์และวลีต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่า ทั้งนี้เพราะเป็นลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมประเภทอรรถกถาที่อรรถกถาจารย์ต้องทำหน้าที่อธิบายขยายความทั้งคาถา คำศัพท์และวลีต่าง ๆ ในเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษาทวิวิธีการเล่าเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์จะเห็นได้ว่าอรรถกถาจารย์มีวิธีเรียบเรียงเรื่องเล่าอย่างเป็นระบบ เนื่องจากอรรถกถาพุทธวงศ์เป็นเรื่องเล่าที่มีทั้งเหตุการณ์ปัจจุบันและอดีตจึงใช้ผู้เล่าเรื่อง 3 ประเภททำหน้าที่เล่าเรื่อง ได้แก่ ผู้เรียบเรียงให้ผู้เล่าเรื่องที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่องแบบผู้ประพันธ์ทำหน้าที่เล่าเรื่องในส่วนกถาปรารภคัมภีร์ นิทานกถา และส่วนปิดเรื่อง และเมื่อเล่าส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องในอรรถกถาพุทธวงศ์ผู้เรียบเรียงใช้ผู้เล่าเรื่อง 2 ประเภทสลับกันไป ได้แก่ ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครในเรื่องแบบพยาน คือพระอานนท์ และผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครหลักแบบเปิดเผยตัว คือพระพุทธเจ้า โดยช่วงเริ่มต้นของการเล่าเรื่องในอรรถกถาแต่ละเรื่องจะให้พระอานนท์เป็นผู้เล่าเรื่องที่ได้ยินได้ฟังเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากพระพุทธเจ้าแล้วนำเรื่องนั้นมาถ่ายทอดต่อ มักเริ่มต้นการเล่าเรื่องด้วยคำว่า “ได้ยินว่า” และ “ตั้งได้สดับมา” จากนั้นพระอานนท์จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ไปเรื่อย ๆ จนถึงส่วนที่เป็นคาถาก็จะเปลี่ยนผู้เล่าเรื่องเป็นพระพุทธเจ้า โศตมทำหน้าที่เล่าเรื่องราวในอดีตของพระองค์เองโดยใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “เรา

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องที่ปรากฏในอรรถกถาพุทธวงศ์แบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่ 1) การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับลำดับเวลาในเรื่อง พบว่าอรรถกถาพุทธวงศ์มีการเล่าเรื่องสลับไปมาระหว่างปัจจุบันกับอดีต โดยทั้ง 25 เรื่องจะใช้เหตุการณ์ปัจจุบันร่วมกันคือเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงนั่งอยู่ท่ามกลางเหล่าสาวกและเล่าเรื่องย้อนกลับไปในอดีตทีละเรื่อง ๆ จนครบทั้ง 25 เรื่อง ส่วน 2) การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับเวลาของผู้อ่าน พบ 3 ประเภท ได้แก่ 1) การเล่าย่อ เป็นการเล่าเหตุการณ์ในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์โดยย่อเนื้อเรื่องให้สั้นลงเนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีระยะเวลาจริงที่ยาวนาน ผู้เล่าจึงมีอาจเล่าทุกอย่างได้ตามเวลาที่เกิดขึ้นจริง 2) การข้าม เป็นการข้ามเหตุการณ์บางเหตุการณ์ในเรื่องเพราะเคยกล่าวไปแล้ว เช่น เหตุการณ์พระโพธิสัตว์จุติยังโลกและเกิดบุพนิมิต 32 ประการ 3) การหยุด เป็นการหยุดเล่าเรื่องเป็นระยะ ๆ เพื่อให้อรรถกถาจารย์อธิบายขยายความคาถาคำศัพท์และวลีต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่อง ซึ่งการหยุดเล่าเรื่องนี้ถือเป็นลักษณะของเรื่องเล่าประเภทอรรถกถาที่จะต้องหยุดเล่าเรื่องเพื่ออธิบายขยายความเรื่องที่เล่าเสมอ

จากการศึกษาอรรถกถาพุทธวงศ์พบว่า อรรถกถาจารย์มีทวิวิธีการเรียบเรียงเรื่องและทวิวิธีการเล่าเรื่องได้ดี ทั้งการวางโครงเรื่อง การเลือกให้ผู้เล่าเรื่องและวิธีการเล่าเรื่องได้อย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กับเรื่องเล่าในอรรถกถาพุทธวงศ์ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่ไม่เรียงตามลำดับเวลา กล่าวคือมีการเล่าเรื่องสลับไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน การเลือกให้ผู้เล่าเรื่องและวิธีการเล่าเรื่องของผู้เรียบเรียงช่วยให้เรื่องเล่าในอรรถกถาพุทธวงศ์มีระบบการเล่าเรื่องที่ชัดเจน และช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น